

УДК 340.12:341.231.14

ТРИХЛІБ К. О.,

**кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії держави і права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**

ДИНАМІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. У статті досліджується розвиток стандартів прав людини, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини, крізь призму європейського праворозуміння. Автор аналізує рішення Європейського суду з прав людини щодо тлумачення та ефективного забезпечення прав і основних свобод людини, а також практику їх застосування в Україні.

Ключові слова: права людини, динамічна інтерпретація, консенсус, автономне тлумачення, межі вільного розсуду, принцип пропорційності.

Постановка проблеми. Ефективне забезпечення прав і свобод людини є найкращим показником розвиненої демократії правової держави, яка керується у своїй діяльності принципом верховенства права. Водночас, відповідно до статистики Європейського суду з прав людини, найбільша кількість скарг за останні роки надходить саме від України. Під час інтерпретації Європейської конвенції з прав людини Європейський суд з прав людини застосовує еволюційний спосіб тлумачення. Саме тому дослідження динамічної інтерпретації прав людини є важливим і необхідним завданням з огляду на євроінтеграційні наміри України та приведення вітчизняної правової системи у відповідність до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на актуальність обраної теми, вітчизняна юридична наука приділяє недостатньо уваги вивченню динамічної інтерпретації основних прав і свобод людини, зокрема сучасному комплексному загальнотеоретичному та прикладному аналізу еволюційного тлумачення конвенційних прав. Окремі аспекти даної проблематики досліджували В. Буткевич, М. Козюбра, А. Колодій, І. Панкевич, П. Рабінович, С. Шевчук, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші.

Тому **метою** статті є розкриття змісту динамічного тлумачення основних прав і свобод людини, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини.

Гарантії, які містяться в Європейській конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) є *мінімальними стандартами*. Це означає, що держави, які підписали ЄКПЛ, не повинні дозволяти нижчий рівень захисту прав людини, ніж гарантований ЄКПЛ. Однак держави можуть підвищити рівень мінімальних стандартів прав і основних свобод людини. Якщо рівень захисту в державі є вищим, ніж захист, гарантований ЄКПЛ, Конвенція не повинна тлумачитись як така, що обмежує будь-яке з прав, закріплених у національному законодавстві країни-підписанта ЄКПЛ (ст. 53 ЄКПЛ) [1; 2, с. 27–28]. Водночас Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) не зазначає, яким саме чином держави мають забезпечити закріплені права. Відтак держави користуються «межами вільного розсуду», тобто їм надається перевага в оцінці (розумінні, визначенні) певних подій, фактів, ситуацій та будь-яких інших явищ у межах власної юрисдикції – це доктрина «*margin of appreciation*» [1]. Це означає, що держави самостійно визначають конкретні заходи щодо забезпечення та захисту конвенційних прав [1].

Таким чином, якщо різні права, гарантовані ЄКПЛ, суперечать одне одному, держави володіють певним рівнем дискреції (свободи дій) при вирішенні надання переваги одному з таких прав. Крім того, держави користуються відповідним рівнем дискреції при тлумаченні таких термінів, як «національна безпека» у межах власної юрисдикції (ч. 2 ст. 8 ЄКПЛ) або «необхідність у демократичному суспільстві» (ч. 2 ст. 10 ЄКПЛ, згідно з якою дозволено обмежувати свободу висловлювання за умови, що це необхідно в демократичному суспільстві) [1; 2, с. 10, 11]. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово підкреслював, що саме національним органам державної влади і судам (у першу чергу апеляційної та першої інстанції) надається перевага в оцінці фактів та в інтерпретації національного права. Роль ЄСПЛ обмежується лише перевіркою того, чи сумісні результати такого тлумачення з положеннями ЄКПЛ. Це стосується також тлумачення положень міжнародного права та міжнародних договорів (рішення ЄСПЛ у справах «Клаас проти Німеччини», «Ротару проти Румунії», «Копп проти Швейцарії», «Корбелі проти Угорщини» тощо) [3, с. 8–9].

Слід зазначити, що сам термін «межі вільного розсуду (оцінки)» – «*margin of appreciation*» – відсутній у тексті ЄКПЛ. Незважаючи на це, доктрина «*margin of appreciation*» була визнана та закріплена в прецедентному праві ЄСПЛ. Європейський суд з прав людини розробив доктрину «меж вільного розсуду» у справі «Хендісайд проти Великобританії» [1; 4]. У цій справі позивач опублікував шкільний підручник, який містив епізоди, що сприймалися багатьма читачами як такі, які заохочують учнів до порнографії, куріння марихуани та сексуальної активності. Британські суди наказали конфіскувати та знищити дані книжки. Видавець підручника поскаржився, що це є порушенням його права на вільне висловлювання (ст. 10 ЄКПЛ). Британський уряд зазначив, що таке втручання було обґрунтовано як необхідне у демократичному суспільстві для захисту моралі (ч. 2 ст. 10

ЄКПЛ). Зокрема, ЄСПЛ підкреслив, що саме держави – підписанти ЄКПЛ повинні забезпечити конвенційні права, а також те, що в Європі немає єдиного розуміння терміна «мораль». Отже, ЄСПЛ дійшов висновку, що національні суди користуються перевагою у встановленні значення моралі в межах власної юрисдикції [1; 4].

Суддя ЄСПЛ Д. Спілман зауважує, що, застосовуючи важливу, вироблену в суддівських рішеннях доктрину «меж вільного розсуду», ЄСПЛ встановлює певне самообмеження свого права перегляду, визнаючи, що національні органи державної влади можуть найбільш правильно вирішити спір. З приводу цього у правовій літературі наводяться різні причини, зокрема субсидіарність перегляду ЄСПЛ, повага до плюралізму та державного суверенітету, нездатність ЄСПЛ здійснити складний соціально-економічний баланс або те, що ЄСПЛ є «занадто віддаленим» для того, щоб вирішити окремі складні справи [3, с. 2, 3]. Водночас, як зауважує суддя ЄСПЛ К. Розакіс, використовуючи доктрину «margin of appreciation», слід «уникати автоматизму посилання на неї та належним чином обмежувати її у справах, де реальна потреба її застосування краще слугує інтересам правосуддя та захисту прав людини» [5].

Відповідні «межі вільного розсуду» держав залежать від конкретних прав людини. Зокрема, при забезпеченні абсолютних прав (право на життя, свободу, заборона катувань, рабства та примусової праці, заборона зворотної дії закону, правило *non bis in idem* тощо), межі такого розсуду є обмеженими і фактично відсутніми [3, с. 11]. Отже, «межі вільного розсуду» обмежуються, якщо важливий аспект людської особистості чи її існування знаходяться під загрозою (рішення у справі «Діксон проти Великобританії») [6]. Наприклад, абсолютна природа заборони катувань була ще раз підкреслена ЄСПЛ у контексті запобігання терористичній діяльності. Так, у справі «Сааді проти Італії» від 28 лютого 2008 р. розглядалося питання про депортацію позивача до Тунісу. Європейський суд з прав людини зазначив: «Оскільки захист від жорстокого поводження, забороненого статтею 3 Конвенції, є абсолютним, це положення включає також обов'язок не застосовувати екстрадицію або не виселяти будь-яку особу, яка у приймаючій країні може зазнати ризику стати суб'єктом такого поводження» [7]. Держава не може оцінювати ризик жорстокого поводження і приймати рішення щодо виселення особи за вільним розсудом, незважаючи на її загрозливу поведінку [7]. Навіть якщо влада Тунісу надала б на вимогу Італії дипломатичні гарантії незастосування жорстокого поводження, це не звільнило б ЄСПЛ від обов'язку дослідити, чи є такі гарантії достатніми для захисту особи від ризику зазнати жорстокого поводження [3, с. 12].

Отже, держави користуються визначеними межами вільного розсуду, але повинні залишатися в правовому полі захисту прав людини. Доктрина «меж вільного розсуду» не надає державам повної свободи дій. Відтак ЄСПЛ вивчає, чи перевищили країни межі наданого їм дискреційного права та чи все ще гарантується, що конвенційні права захищаються ефективно [8; 1].

Як відомо, ЄСПЛ формально не пов'язаний прецедентами. Водночас ЄСПЛ постановив, що саме в інтересах правової визначеності та передбачуваності рішень він не має змінювати своєї юрисдикції без вагомих причин [1]. При цьому у справі «Таймер проти Великобританії» від 25 квітня 1978 р. для відображення внутрішньої динамічної природи Конвенції ЄСПЛ описав її як «живий інструмент, який <...> повинен тлумачитись у світлі умов сьогодення» [9]. У Преамбулі ЄКПЛ зазначено, що вона була прийнята, зокрема, з перспективою подальшої реалізації прав людини та основних свобод [2, с. 5]. Це означає, що права, закріплені в ЄКПЛ, мають тлумачитися з огляду на сучасні умови для того, щоб бути практичними й ефективними. Соціологічні, технологічні та наукові зміни, стандарти у сфері прав людини, які розвиваються, а також зміна поглядів на норми моралі мають обов'язково враховуватися під час застосування ЄКПЛ [3, с. 18]. Тому ЄСПЛ неодноразово змінював свою позицію з деяких питань. Наприклад, спочатку ЄСПЛ заперечував, що стосунки між одностатевими парами входять до сфери сімейного життя згідно зі ст. 8 ЄКПЛ (рішення у справі «Мата Естевес проти Іспанії») [10; 1]. Однак у справі «Шалк та Копф проти Австрії» ЄСПЛ визнав, що одностатеві пари користуються правом захисту на сімейне життя у зв'язку зі «швидким розвитком ставлення до одностатевих пар, що мало місце у багатьох країнах – членах Ради Європи, а також у зв'язку зі зростаючою тенденцією включати одностатеві пари до поняття «сім'я» у законодавстві Європейського Союзу» [11; 1]. Тут ЄСПЛ застосував еволюційний метод тлумачення ЄКПЛ.

Однак слід зауважити, що така свобода тлумачення не є безмежною. Європейський суд з прав людини зазначив: «Це правда, що Конвенція і протоколи до неї повинні тлумачитися у світлі умов, які існують нині <...> проте Суд не може з метою еволюційного тлумачення виводити з Конвенції право, яке не було включене до неї спочатку» [12, с. 82–83].

Слід зазначити, що ЄСПЛ тлумачить правові поняття, які застосовуються в ЄКПЛ, автономно. Терміни, які містяться в ЄКПЛ, можуть мати різний обсяг у рамках правового поля на території відповідної країни. При цьому ЄСПЛ не вважає себе пов'язаним тими значеннями, які ці терміни мають у національній юрисдикції конкретної держави. Отже, захист, наданий ЄКПЛ, може бути значно ширшим за обсягом, ніж захист, гарантований національним законодавством. Так, поняття «сімейне життя» (і обов'язок держави поважати його) може розповсюджуватися на форми співжиття, які не розглядаються як такі, що конституують «сім'ю» відповідно до національного законодавства. Це перешкоджає державам обмежувати конвенційні права шляхом визначення понять, що застосовуються в ЄКПЛ, і обходити міжнародні зобов'язання [1]. Зокрема, у справі «Костовські проти Нідерландів» ЄСПЛ зазначив, що питання, хто є свідком, не має вирішуватися на підставі національного законодавства, цей термін слід тлумачити автономно [13; 1].

На сьогодні в результаті тривалого тлумачення ЄСПЛ Європейської конвенції з прав людини була сформована ціла система автономних по-

нять: зокрема, у рішеннях ЄСПЛ містяться визначення таких термінів, як «цивільний» (*civil*), «кримінальний» (*criminal*), «обвинувачення» (*charge*), «особисте життя» (*private life*), «сімейне життя» (*family life*), «житло» (*home*), «кореспонденція» (*correspondence*), «майно» (*property*), закон (*law*) тощо. Автономне значення цих понять потрібно враховувати і національним органами законодавчої, виконавчої та судової влади під час застосування положень ЄКПЛ.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» суди України застосовують при розгляді справ ЄКПЛ і практику ЄСПЛ як джерело права [14]. Практика ЄСПЛ включає також практику Європейської комісії з прав людини. Крім того, згідно зі ст. 19 вказаного закону орган представництва здійснює юридичну експертизу всіх законопроектів та інших нормативно-правових актів щодо їх відповідності ЄКПЛ, за результатами чого готує спеціальний висновок. Орган представництва забезпечує постійну перевірку чинних законів і підзаконних актів на відповідність ЄКПЛ і практиці ЄСПЛ, передусім у сферах, які стосуються діяльності правоохоронних органів, кримінального провадження, позбавлення свободи. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади забезпечують систематичний контроль за додержанням адміністративної практики, що відповідає ЄКПЛ і практиці ЄСПЛ [14].

Як зазначають П. Євграфов і В. Тихий, використання правотлумачення ЄСПЛ національними судами, у тому числі Конституційним Судом України, при тлумаченні ЄКПЛ та протоколів до неї є обов'язковим відповідно до підпункту б п. 3 ст. 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів у якості наступної практики застосування договору [15]. При цьому науковці зауважують, що норми ЄКПЛ та протоколів до неї взяті за зразок при розробці та прийнятті Конституції України. Тому тлумачення ЄСПЛ необхідно використовувати також при тлумаченні відповідних норм Конституції України. Крім того, згідно з Протоколом № 2 до ЄСПЛ «Про наділення Європейського суду з прав людини компетенцією виносити консультативні висновки» ЄСПЛ може за запитом Комітету Міністрів Ради Європи надавати консультативні висновки з правових питань щодо тлумачення ЄКПЛ і протоколів до неї. Такі висновки є порадами фахівців, тобто не мають обов'язкової юридичної сили та суттєво відрізняються за об'єктом тлумачення від тлумачень ЄСПЛ при розгляді справ про порушення норм ЄКПЛ. Проте використання мотивованих висновків ЄСПЛ, який складається з авторитетних правознавців, є виправданим [15].

У свою чергу С. Шевчук вказує на такі підходи до застосування Конституційним Судом України (КСУ) практики ЄСПЛ для обґрунтування власних правових позицій: 1) «відсильний» спосіб – КСУ лише побічно згадує про наявність певних європейських стандартів із відповідного питання, не конкретизуючи його, тобто не посилаючись на конкретні статті ЄКПЛ і рішення ЄСПЛ; 2) «казуїстичний» спосіб – КСУ наводить конкрет-

ні статті ЄКПЛ та перелік відповідних рішень; 3) «казуїстично-змістовний» спосіб – звернення не тільки до конкретної статті міжнародного договору чи судового рішення, а й до їх розгорнутого змісту [16, с. 318, 319]. У цьому контексті В. Паліюк розробив методика застосування судами загальної юрисдикції України положень ЄКПЛ і практики ЄСПЛ. Сутність методики полягає в розумінні того, що ЄСПЛ захищає лише ті права, які передбачені ЄКПЛ. Крім того, рішення ЄСПЛ, яке розвиває абстрактні, оцінювальні положення ЄКПЛ, має бути аналогічним з обставинами справи, що розглядається судами загальної юрисдикції України. Отже, суди загальної юрисдикції повинні застосовувати положення ЄКПЛ і практику ЄСПЛ у таких випадках: 1) у разі невідповідності національного законодавства положенням ЄКПЛ і рішенням ЄСПЛ; 2) за наявності в законодавстві «прогалін» щодо прав і свобод людини, які водночас визначені в ЄКПЛ і рішеннях ЄСПЛ; 3) для кращого розуміння положень національного законодавства, до яких були внесені зміни чи доповнення на підставі рішень ЄСПЛ; 4) у випадках використання в судовій практиці таких основних принципів і понять ЄКПЛ, як «верховенство права», «справедливість», «розумний строк», «суспільний інтерес», «межі допустимої критики високопосадовців» тощо, які зазначені в українському законодавстві, але їх зміст не розкритий. При цьому виникає питання щодо використання в судовій практиці України основного принципу ЄКПЛ «верховенство права» при безпосередньому розгляді конкретних справ [17, с. 191 – 197; 18].

Таким чином, основою для еволюції конвенційних норм через прецедентне право ЄСПЛ є поняття «консенсус» [3, с. 18], що відбиває м'який баланс, якого необхідно досягти у відносинах між правовою системою ЄСПЛ і національними правовими системами, які повинні йти «нога в ногу» відповідно до лат. формули *mutatis mutandis* (змінити те, що необхідно змінити), закріпленої у справі «Хендісайд проти Великобританії» від 7 грудня 1976 р. [4]. «Ця формула надає беззаперечної законності новому розвитку та сприяє його укріпленню у внутрішньодержавних правопорядках, а також надихає Суд бути хоробрим або, навпаки, обмеженим у своєму тлумаченні Конвенції» [19, с. 51].

Якщо консенсус відсутній, ЄСПЛ, як правило, демонструє певне суддівське самообмеження. Так, у справі «Еванс проти Великобританії» Суд зауважив: «Там, однак, де немає консенсусу серед держав – членів Ради Європи щодо відносної важливості зважуваних інтересів або щодо найбільш доцільних заходів з їх захисту, зокрема там, де справа зачіпає делікатні моральні або етичні питання, допустимий вільний розсуд держави буде ширшим» [20]. У справі «Т. проти Великобританії» від 16 грудня 1999 р. ЄСПЛ наголосив: «У Європі все ще немає загальноприйнятого мінімального віку для настання кримінальної відповідальності <...> Крім того, не може бути визначена й чітка тенденція з дослідження відповідних міжнародних текстів і інструментів. <...> Отже, встановлення кримінальної відповідальності позивача не є, по суті, результатом порушення статті 3 Конвенції» [21].

У прецедентному праві ЄСПЛ існує багато випадків, коли він покладався на існування консенсусу для пояснення (виправдання) динамічної інтерпретації ЄКПЛ. Зокрема, у справі «Даджен проти Великобританії», вирішуючи питання про існування законів, які визнають гомосексуальні відносини кримінальним злочином, ЄСПЛ зазначив: «Порівнюючи з часом, коли законодавство діяло, сьогодні існує краще розуміння і внаслідок зростаючої терпимості до гомосексуальної поведінки у переважній більшості країн – членів Ради Європи в наш час гомосексуальну діяльність уже не розглядають як таку, щодо якої необхідно застосовувати санкції кримінального права» [22]. Отже, спираючись на практику ЄСПЛ, у ситуаціях, коли Суд вважає, що існує консенсус між європейськими державами з питання, яке зачіпає право людини, як правило, робиться висновок, що цей консенсус значно звужує межі вільного розсуду держави. Такий підхід можна порівняти з «гармонізаційною роллю» прецедентного права ЄСПЛ, однією з найважливіших функцій якого є поступове створення гармонійного застосування захисту прав людини, що дозволяє індивідам користуватися рівним захистом. При цьому гармонізаційна роль прецедентного права ЄСПЛ обмежується, якщо з певного аспекту захисту прав людини між європейськими країнами існують значні відмінності в їх забезпеченні. У такому випадку внаслідок відсутності європейського консенсусу держави користуються вільним (не безмежним) розсудом [23].

Важливу роль виконує також принцип пропорційності. С. ван Другенброк і П. Мюзні констатують, що «бувши тісно зв'язаним із принципом ефективного захисту, принцип пропорційності конститує найміцніший оплот від зловживань доктриною вільного розсуду» [3, с. 22]. Для оцінки пропорційності втручання у право необхідно визначити причини втручання, його вплив на право, важливість місцевих обставин і складність об'єктивної оцінки відповідних прав та інтересів. Таке втручання обґрунтовують держави. Причини мають бути «істотними і достатніми (обґрунтованими)», потреба в обмеженні «встановлена переконливо», будь-які виключення «чітко зазначені», а втручання відповідати «терміновій соціальній необхідності» [3, с. 22]. Так, у контексті права на свободу висловлювання у справі «Кумпана та Мазаре проти Румунії» від 17 грудня 2004 р., вирішуючи питання про засудження і дискваліфікацію журналістів за наклеп, ЄСПЛ зазначив: «Хоча перешкодження національними органами реалізації права позивачів на свободу висловлювання можна виправдати нагальною необхідністю відновити баланс між різними конкуруючими та зважуваними інтересами, кримінальна санкція та супровідні заборони, накладені на них національними судами, були явно непропорційними за своїм характером і тяжкістю законній меті, переслідуваній засудження позивачів за образу і наклеп. <...> Суд встановив, що національні суди в даному випадку вийшли за межі того, що можна було б визнати «необхідним» обмеженням свободи висловлювання» [24].

Висновки. Таким чином, еволюція європейського праворозуміння відбувається на підставі консенсусу. Динамічна інтерпретація прав людини пов'язана з розширенням і переформатуванням стандартів їх тлумачення, зумовлених сучасним розвитком суспільства, права та зміною поглядів на норми моралі.

Література:

1. ECHR online: The European Convention on Human Rights (ECHR). Introduction [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://echr-online.info/echr-introduction>.
2. European Convention on Human Rights: from 4 Nov. 1950 (as amended by Protocols Nos. 11 and 14, supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12 and 13) // Council of Europe; European Court of Human Rights. – 55 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.
3. Spielmann D. Allowing the right Margin the European Court of Human Rights and the National Margin of appreciation doctrine: waiver or subsidiarity of European review? / D. Spielmann // Centre for European Legal Studies (CELS). Working Paper Series ; University of Cambridge. Faculty of law. – 29 Feb. 2012. – 30 p.
4. Handyside v. the United Kingdom: ECHR Judgment, 7 Dec. 1976 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
5. Egeland and Hanseid v. Norway: ECHR Judgment, 16 Jul. 2009 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
6. Dickson v. the United Kingdom: ECHR Judgment, 4 Dec. 2007 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx>.
7. Saadi v. Italy: ECHR Judgment, 28 Feb. 2008 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
8. Smith and Grady v. the United Kingdom: ECHR Judgment, 27 Sept. 1999 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx>.
9. Tyrer v. the United Kingdom: ECHR Judgment, 25 Apr. 1978 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
10. Mata Estevez v. Spain: ECHR Judgment, 10 May 2001 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx>.
11. Schalk and Kopf v. Austria: ECHR Judgment, 22 Nov. 2010 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx>.
12. Буткевич В. Європейська конвенція з прав людини і основних свобод: генеза намірів і права / В. Буткевич // Право України. – 2010. – № 10. – С. 60–87.
13. Kostovski v. The Netherlands: ECHR Judgment, 20 Nov. 1989 // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx>.

14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
15. Євграфов П. Правотлумачна діяльність Європейського суду з прав людини та її значення для України / П. Євграфов, В. Тихий // *Jurisprudentia* : інтернет-видання «Юриспруденція on-line». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=12&d=692>.
16. Шевчук С. Загально-теоретичні проблеми нормативності актів судової влади : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / С. Шевчук ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 434 с.
17. Паліюк В. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у випадках невідповідності українського законодавства її положенням / В. Паліюк // *Національна правова система в умовах формування європейського правового простору* : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. інтернет-конф. «Актуальна юриспруденція» (м. Київ, 10 жовтня 2012 р.) : тези наук. доп. – К., 2012. – С. 191–197.
18. Паліюк В. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод для розкриття принципу верховенства права / В. Паліюк // *Проблеми реалізації принципу верховенства права: теоретичні і практичні аспекти* : зб. матеріалів юрид. наук.-практ. інтернет-конф. «Актуальна юриспруденція» (м. Київ, 14 груд. 2012 р.) : тези наук. доп. – К., 2012). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=417:141212-18&catid=54:2-1212&Itemid=68&lang=ru.
19. Wildhaber L. La place et l'avenir de la Convention européenne des droit de l'homme / L. Wildhaber // *Bulletin des droit de l'homme ; Institut Luxembourgeois des droit de l'homme*. – 2005. – № 11/12. – P. 51–54.
20. *Evans v. the United Kingdom: ECHR Judgment, 10 Apr. 2007* // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
21. *T. v. The United Kingdom: ECHR Judgment, 16 Dec. 1999* // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
22. *Dudgeon v. the United Kingdom: ECHR Judgment, 22 Oct. 1981* // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
23. *A., B. and C. v. Ireland: ECHR Judgment, 16 Dec. 2010* // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.
24. *Cumpana and Mazare v. Romania: ECHR Judgment, 17 Dec. 2004* // HUDOC. European Court of Human Rights. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx>.

Трихлеб К. А. Динамическая интерпретация основных прав и свобод человека в Европейской конвенции по правам человека

Аннотация. В статье исследуется развитие стандартов прав человека, гарантированных Европейской конвенцией по правам человека, через призму европейского правопонимания. Автор анализирует решения Европейского суда по правам человека о толковании и эффективном обеспечении прав и основных свобод человека, а также практику их применения в Украине.

Ключевые слова: права человека, динамическая интерпретация, консенсус, автономное толкование, границы свободного усмотрения, принцип пропорциональности.

Trykhlіb K. Dynamic interpretation of fundamental human rights and freedoms in the European Convention on Human Rights

Summary. The guarantees enshrined in the European Convention on Human Rights are a minimum standard. The European Court of Human Rights doesn't define, how exactly the States must secure these rights. Thus, the member States enjoy the margins of appreciation, that is, the national authorities are better placed to settle a dispute than the Strasbourg institutions. If different rights of the European Convention on Human Rights collide, the member States have a certain degree of discretion when deciding which right has priority. In the doctrine of the «margin of appreciation» such significant principles as effective protection, subsidiarity and review, permissible interferences with Convention rights, proportionality and the «European Consensus» standard are developed.

That is why the evolution of human rights standards guaranteed under the European Convention on Human Rights is researched. The author analyzes the judgments of the European Court of Human Rights in the interpretation and effective guaranteeing of human rights and fundamental freedoms, and also examines their application in Ukraine.

Key words: human rights, dynamic interpretation, consensus, autonomous interpretation, margin of appreciation, principle of proportionality.